

Івано-Франківська філія Українського інституту експертизи сортів рослин

Івано-Франківська область розташована на заході України й займає північно-східну частину Українських Карпат, Прикарпатську та Придністровську зони. У Придністровській зоні поширені переважно чорноземи опідзолені та сірі опідзолені ґрунти. Чорноземи опідзолені характерні для лісостепової зони, куди входять Городенківський, Рогатинський, Снятинський та Тлумацький райони.

Чорноземи опідзолені містять в орному шарі достатню кількість гумусу (3,6–4,2%) та мають близьку до нейтральної або нейтральну реакцію ґрунтового розчину. Ступінь насичення увібраних основ – 80%. Сірі опідзолені ґрунти мають децю нижчу родючість. Вміст гумусу коливається від 2,5 до 3,5%. Ступінь насичення основами – 74,7 відсотка.

ПОГОДНІ умови Івано-Франківщини сприятливі для вирощування багатьох сільськогосподарських культур. Вегетаційний період у середньому триває від 205 до 215 діб,

протягом року випадає 470–680 мм атмосферної вологи, сума активних температур 2100–2300 °С. Значної шкоди сільському господарству завдає град, що супроводжується сильними зливами та грозами у травні–серпні. У весняно-літній період дощі випадають нерівномірно. Навіть добре зволожені райони деякими роками потерпають від нестачі вологи. Посушливі явища нечасті та тривають від 10 до 20 діб. З економічної точки зору якість землі, як головного засобу виробництва, визначається природною родючістю, оцінка якої для регіону Прикарпаття становить 30 балів. Тому Івано-Франківська область розташована у зоні ризикованого землеробства, але, незважаючи на такі ґрунтово-кліматичні умови, тут щороку збирають досить високі врожаї. Завдячуючи цьому область у переліку кращих з виробництва сільськогосподарської продукції. Формування Державної сортодослідної мережі на Івано-Франків-

щині почалось у жовтні 1945 року зі створення Станіславської інспектури (пізніше – Івано-Франківської) по сортовипробуванню зернових, зернобобових, технічних і кормових культур.

Під час колективізації сільського господарства в 1946–1948 роках започатковано організацію сортодільниць. Так, у 1946 р., в першій Придністровській зоні було створено Городенківську комплексну сортодільницю площею 110 га, а в 1949–му – Тлумацьку комплексну сортодільницю площею 120 гектарів.

За архівними документами, на теренах Станіславської, а пізніше – Івано-Франківської області 1947 року було створено Калуську комплексну сортостанцію на власній базі площею 300 гектарів. У 1950 р. в Прикарпатській зоні почала діяти Лисецька сортодільниця. У Карпатській зоні того ж року відкрили Надвірнянську зернову сортодільницю площею 80 га, яку в 1955 р.

реорганізували в овочеву сортодільницю. 1951 року було відкрито Косівську комплексну сортодільницю площею 95 га. У 1956 р. в Карпатській зоні у Косівському районі заклали розсадники сортів плодово-ягідних культур. Через два роки відкрили Тисменицьку овочеву сортодільницю. Таким чином, до 1988 року в Івано-Франківській області працювало 8 сортодільниць.

Діяльність Городенківської сортодослідної станції розгортається в післявоєнні роки. 1946 року було створено державну сортодільницю в селі Ясенів-Пільний, яку в 1950 р. перевели на землі сільськогосподарської артілі ім. Леніна у селі Котиківка Городенківського району, де вона розміщена й до сьогодні.

Першим завідувачем сортодільниці протягом трьох років був Пустовіт Григорій Євстахович. 1949 року його змінив на посаді Кукоба Сергій Єрофейович, якому допомагала дружина

Паньків Василь Іванович народився 1952 року в селі Чортовець Коломийського району Івано-Франківської області. Диплом ученого агронома здобув, навчаючись з 1972-го по 1978 р. на агрономічному факультеті Львівського сільськогосподарського інституту.

Протягом 1989–2002 рр. Василь Іванович очолював Тлумацьку сортодослідну станцію. З 2003 р. й донині працює директором Івано-Франківського обласного центру експертизи сортів рослин – філії УІЕСР. Як талановитий очільник він зумів відновити науково-технічну діяльність Івано-Франківської філії після реорганізації державної системи з охорони прав на сорти рослин. Вміле керівництво колективом дало змогу сформувати когорту провідних фахівців та належну матеріально-технічну базу для проведення науково-технічної експертизи сортів рослин.

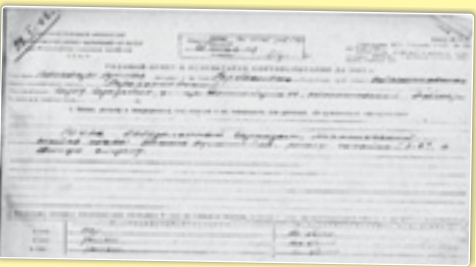
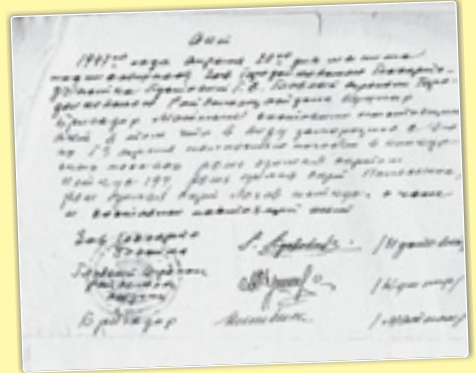
Паньків Василь Іванович постійно підвищує свій професійний рівень, вивчає іноземний та вітчизняний досвід у сфері охорони прав на сорти рослин і сортової сертифікації. Він творчо поєднує теорію і практику, впроваджує сучасні технології вирощування рослин, щорічно пропонує для Івано-Франківської області нові сорти зернових, ріпаку озимого і ярого типу розвитку, сої культурної та гороху посівного.

Сортодільниці (до 1988 року):

- Городенківська
- Калуська
- Лисецька
- Надвірнянська
- Косівська
- Тисменицька
- Кутська
- Тлумацька

Делегація спеціалістів області на полі пшениці озимої. Тлумацька сортовипробувальна станція

Збереглися перші сторінки історії започаткування сортодослідної станції – це «Акт від 20 квітня 1947 року» та «Річний звіт про результати сортовипробування за 1947 рік пшениці озимої». Тоді була сильна засуха, а перед збиранням урожаю, 18–20 липня 1947 р., випали зливні дощі, коли випробовували три сорти ярої пшениці: Мільтурум 162, Народний, Опулікум 037 й одержали урожай зерна відповідно 13,5; 21,5 і 18,5 центнерів з гектара.

Клавдія Олександрівна. Подружжя приїхало працювати із Харківської області й багато вклало праці у становлення сортовипробування, удосконалення його методичного рівня, підвищення культури землеробства.

На Городенківській сортодільниці в 1946 р. було закладено перші сортодосліди озимих культур, випробування яких провели у наступному році й отримали обнадійливі результати. Випробовували дев'ять культур: озимі жито і пшеницю, ярий ячмінь, овес, яру пшеницю, просо, кукурудзу, горох, соняшник.

У перші роки до випробувань було долучено більшість місцевих сортів різних польових культур. Для прикладу, з-поміж 12 сортів ярої пше-

ниці, що випробовувалися в 1949 р., були такі: Народний 9423, Місцевий еритроспермум, Місцева Городенківська, Місцева лютесценс, Місцева безоста, Місцева тверда, Місцева гордейформа.

Досвід спеціалістів, які багато років свого трудового життя віддали праці на сортодільниці, забезпечував високі показники та якість сортовипробування. Кукоби Сергій Єрофейович та Клавдія Олександрівна, Боринська Ольга Василівна, Русковолошин Марія Дмитрівна – легенди Городенківської сортодільниці. На ній вони пропрацювали 30 років і більше. Тривалий час завідував сортодільницею Калько Петро Васильович. За рішенням Державної комісії

Кукоба Сергій Єрофейович (перший праворуч) показує гектари пшениці озимої сорту Білоцерківська 198, 1953 р.

Головний агроном Городенківської державної сортодослідної станції Русковолошин Марія Дмитрівна

по сортовипробуванню протягом 1987–1988 років припинили діяльність Лисецька, Косівська та Надвірнянська сортодільниці, а у 2000 р. рішенням Держкомісії закрито Тисменицьку овочеву та Кутську плодово-ягідну сортодільниці.

У 1990–1991 роках Тлумацьку і Городенківську сортодільниці було реорганізовано в сортостанції, а 1996 р. сортостанцією стала й Калуська сортодільниця. Із січня 2003 року на базі Тлумацької сортостанції створено Івано-Франківський обласний державний центр експертизи сортів рослин, який очолив Паньків Василь Іванович.

Упродовж 2003–2011 років Івано-Франківський ОДЦЕСР був структурним підрозділом Державної служби з охорони прав на сорти рослин України. Головне завдання цього підрозділу полягало у виконанні державної програми із сортовипробування нових сортів і гібридів та проведенні експертної оцінки новостворених форм за критеріями відмінності, однорідності та стабільності, а також широкому вивченні господарсько-цінних показників нових сортів. Для виконання поставлених завдань проводили такі типи кваліфікаційної експертизи сортів рослин:

• експертиза на придатність сортів рослин до поширення в Україні (ПСП);

• експертиза сортів рослин на відмінність, однорідність і стабільність сортів (ВОС);

• післяреєстраційне вивчення сортів рослин.

За роки існування системи сортомережі області протестовано тисячі сортів і гібридів групи зернових, овочевих, технічних, кормових, картоплі, круп'яних та плодово-ягідних культур. Щороку в сортомережі випробовують понад 1000 сортів і гібридів (від 800 до 2400 умовних сортодослідів) ботанічних таксонів: зернових – три-

тикале озимого і ярого типу розвитку, технічних – ріпака озимого і ярого, буряків цукрових, кормових – вики ярої, люпину білого, люпину жовтого, люпину вузьколистого, буряку кормового, багаторічних бобових трав (конюшини лучної, конюшини гібридної, конюшини білої, люцерни посівної, люцерни мінливої), багаторічних злакових трав (гростиди збірної, пажитниці багаторічної, пажитниці багатоквіткової, костриці лучної, костриці червоної, костриці тонколистої, костриці овечої, костриці східної, стоколосу безостого). Використання високоефективних, якісно цінних сортів рослин та їх постійні сортооновлення і сортозаміна забезпечують систематичне підвищення врожайності та якості продукції рослинництва.

Державна науково-технічна експертиза сортів рослин – кінцевий етап селекційного процесу, під час якого комплексно і всебічно оцінюють нові сорти. Частка сортів, занесених до Реєстру сортів рослин України та рекомендованих сортомережею області для поширення, досить висока: озима пшениця – 91,4%; озиме жито – 97,0; озимий ячмінь – 88,0; озимий ріпак – 89,0; яра пшениця – 98,0; ярий ячмінь – 92,0; цукровий буряк – 78,0; картопля – 83,0; кукурудза – 74,0 відсотки.

Вивчення потенціалу нових сортів на полях сортодослідних станцій стало основною науковою базою для ведення сортової політики на Івано-Франківщині. У переліку сортів пшениці м'якої озимого типу розвитку, рекомендованих для вирощування в області, пріоритетними стали: Поліська-90, Колос Миронівщини, Подолянка, Миронівська 808, Смуглянка, Золотоколоса, Столична; жита посівного озимого – Ірина,

Директор Городенківської державної сортодослідної станції Мадрига П. Д. виступає перед учасниками обласного семінару, 2004 р.

